

MASARYKOVA UNIVERZITA

UČEBNICE ZEMĚPISU

Petr Knecht, Tomáš Janko

Struktura semináře

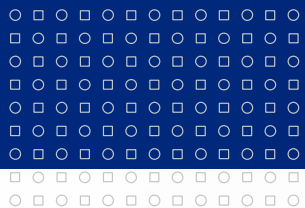
1. Teoretický úvod
2. Hodnocení a výběr učebnic
3. Užívání učebnic
4. Výzkum učebnic

Cílem semináře je vybavit studenty následujícími dovednostmi:

- a) teoreticky i prakticky zhodnotit kvalitu současných učebnic zeměpisu
- b) maximálně využít potenciál učebnic zejména pro výuku zeměpisu na základních i středních školách
- c) případně zájmu realizovat teoretické i empirické výzkumy učebnic v rámci diplomových i disertačních prací

Teoretický úvod

- ❏ Co je učebnice?
- ❏ Jaké funkce má učebnice?
- ❏ Z jakých prvků je učebnice složena?
- ❏ Jaká kritéria by byla pro vás důležitá při výběru učebnice pro vaše žáky (kritéria didaktické kvality učebnice)?
- ❏ Své odpovědi porovnejte s odbornou literaturou.
- ❏ Jak se odlišují vaše odpovědi a teoretické poznatky expertů prezentované v odborné literatuře?

Hodnocení a výběr učebnic

- ❏ Liberalizace - v současnosti si na trhu s učebnicemi pro základní školu konkuruje 63 vydavatelství; učebnicemi zeměpisu pro ZŠ se zabývá 15 vydavatelství, která nabízí více než 100 učebnic
- ❏ Odlišnost učebnic
- ❏ Hodnocením učebnic se systematicky žádná instituce nezabývá, jediným regulátorem jsou schvalovací doložky MŠMT
- ❏ Důležitým vodítkem při výběru učebnic by měly být závěry pedagogického výzkumu

Hodnocení a výběr učebnic

Celkový počet sociálně-geografických pojmů uváděných ve všech učebnicích v rámci zkoumaného tematického celku: **366**

Celkový počet pojmů v učebnicích dle tematických podcelků okruhu RVPZV Společenské a hospodářské prostředí		
Podcelek RVPZV	Absolutní počet	Podíl (v %)
Obyvatelstvo světa	81	22
Globalizační společenské, politické a hospodářské procesy	36	10
Světové hospodářství	166	45
Regionální společenské, politické a hospodářské útvary	83	23

Počty pojmů souhlasně uvedených v učebnicích		
Počet učebnic	Počet pojmů	Rel. (%)
8	35	10
7	28	17
6	30	25
5	38	36
4	25	43
3	31	51
2	62	68
1	117	100

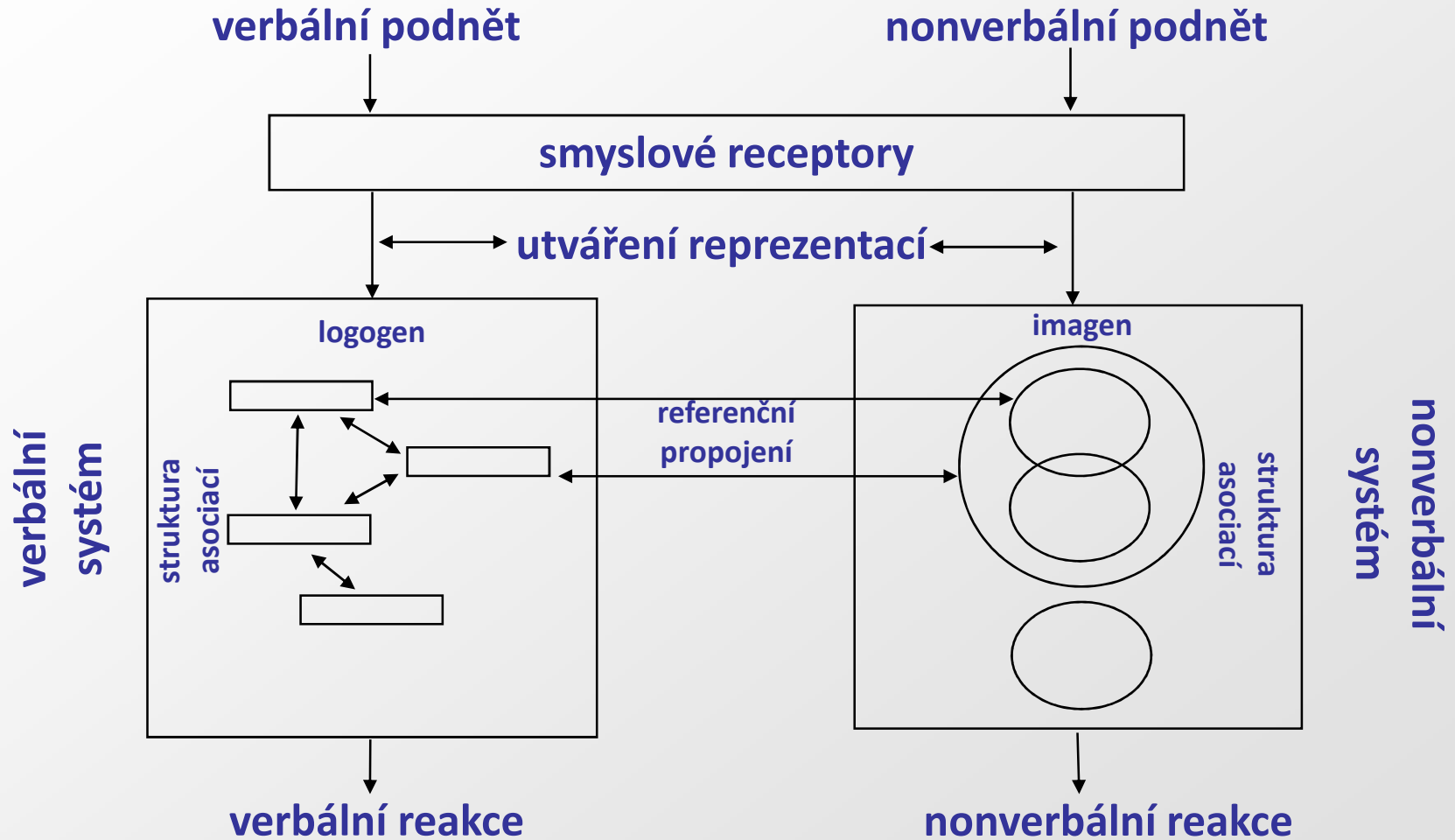
Užívání učebnic

- ❏ Podíl práce s učebnicí je ve výuce zeměpisu výrazně nižší, než se všeobecně předpokládá.
- ❏ Proč tomu tak je?
- ❏ Učitelé učebnici vnímají jako podporu své vlastní práce. Vycházejí z ní během přípravy na výuku. Zkracují, vybírají základní učivo, zpřehledňují, shrnují atp.
- ❏ V konečném důsledku se s učebnicí ve výuce téměř nepracuje.
- ❏ Jaké to může mít následky?

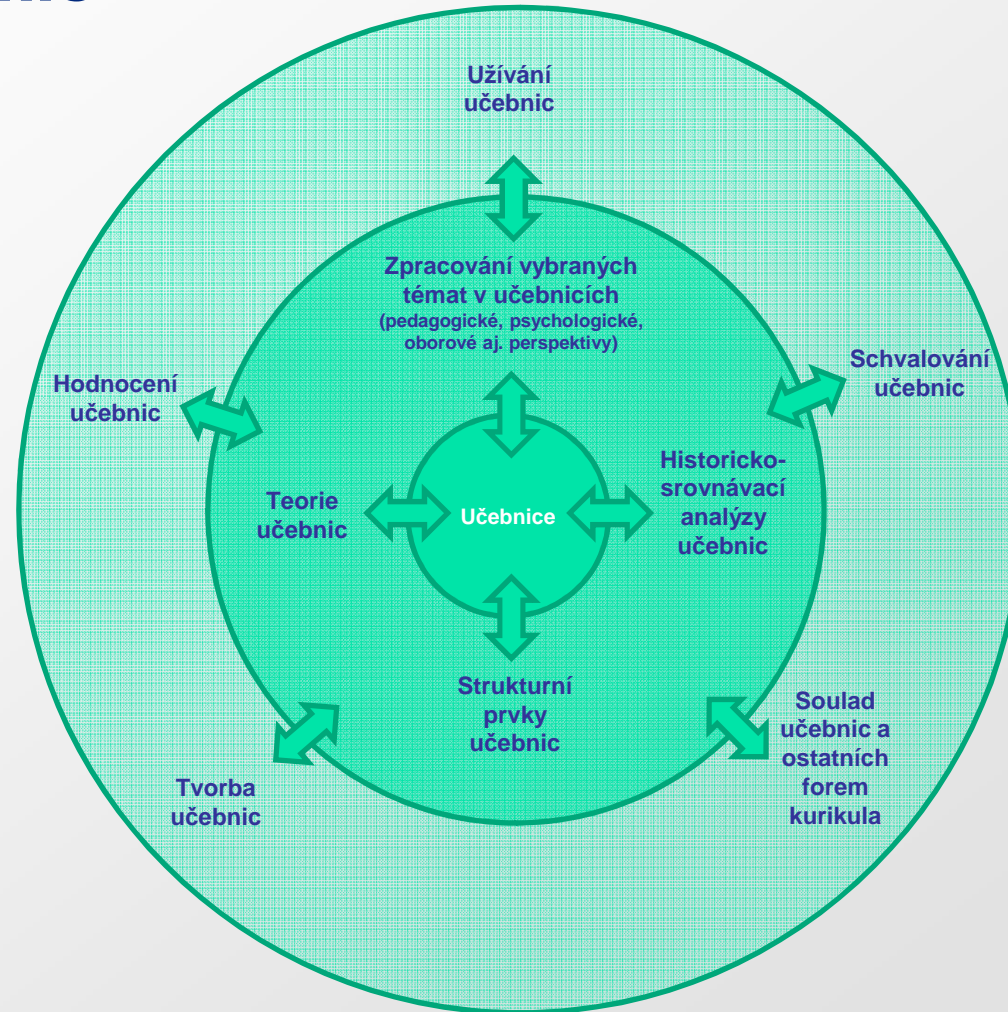
Užívání učebnic

- ❏ Každá učebnice má potenciál být ve vyučovacích hodinách pravidelně užívána – i taková, která může být hodnocena jako didakticky méně kvalitní.
- ❏ Čtenářská gramotnost – prostř. práce s výkladovým textem
- ❏ Vizuální gramotnost – prostř. práce s obrázky apod.
- ❏ Rozvoj myšlení a schopnosti učit se – prostř. otázek a úkolů, které se vztahují k výše uvedenému
- ❏ Učebnice není Bible a není jediným dostupným didaktickým prostředkem!

Teorie duálního kódování (Allan Paivio, 1971)

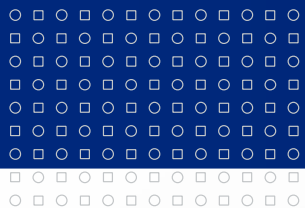

Výzkum učebnic

Výzkum učebnic – metody a techniky

- ☒ Pozorování, rozhovor, dotazník, experiment, testování
- ☒ Měření obtížnosti textu (dle vzorce)
- ☒ Hodnocení didaktické vybavenosti učebnice - jedna z komplexnějších metod hodnocení učebnic, spočívá v souhrnném posouzení 36 komponent učebnic
- ☒ Obsahová analýza

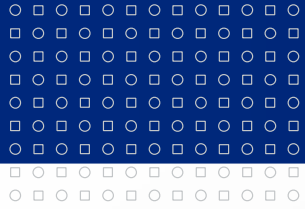
Srovnávací obsahová analýza učebnic zeměpisu

- 1) Srovnejte kapitoly týkající se ekonomické geografie
- 2) Liší se učebnice? Pokud se liší, v čem? Co mají společného?
Čím vás zaujaly, čím ne?
- 3) Jsou obsahy prakticky využitelné v běžném životě?
Které ano, které ne?
- 4) Co je v učebnicích nadbytečné? Co postrádáte?
- 5) **PŘIPRAVTE SI PREZENTACI VÝSLEDNÝCH ZJIŠTĚNÍ (10 min.)**

Zápočtová práce: Obsahová analýza otázek a úkolů v učebnicích ZE

- 1) Ve vybrané učebnici proved'te transkript všech otázek a úkolů týkajících se ekonomické geografie do připraveného souboru MS Excel. Nezapomeňte, že otázky a úkoly se nenachází pouze na konci každé kapitoly v učebnici, ale mohou se vyskytovat průběžně.
- 2) Přiřad'te jednotlivé úlohy k jednotlivým kategoriím dle přiloženého kategoriálního systému.
- 3) Výsledná zjištění okomentujte.
- 4) Transkript otázek (MS Excel) a jeho komentář (MS Word) zašlete v elektronické podobě na e-mailovou adresu knecht@ped.muni.cz
- 5) Po kontrole transkriptu, zejména přítomnosti všech otázek a úkolů uvedených v učebnici a správnosti kategorizace otázek bude obratem udělen zápočet nebo bude práce vrácena k doplnění.

Děkujeme vám za pozornost

